

Registerbaserad hushållsstatistik

Inledning

Den registerbaserade hushållsstatistiken är en statistik med kort historia och SCB:s första publicering skedde den 3 december 2013 avseende förhållandet 2012-12-31. Under 2014 publicerades sedermera även registerbaserad hushållsstatistik för 2011. Fram till 2015 ingick endast personer som var folkbokförd på lägenhet i hushållsstatistiken, men från 2016 skapas hushållsvariabler även för personer som inte är folkbokförd på lägenhet. I samband med publiceringen av statistiken för 2016 reviderades tidigare publicerad hushållsstatistik för åren 2011 – 2015.

För att statistiken ska kunna produceras behövdes mer detaljerad information om boende än som tidigare hade varit tillgänglig. Riksdagen beslutade därför 2006 att det skulle införas ett lägenhetsregister. Under 2008 påbörjade Lantmäteriet arbetet att skapa ett lägenhetsregister och under 2010 började Skatteverket folkbokföra personer boende i flerbostadshus på lägenhet. Personer boende i småhus var redan sedan tidigare folkbokförda på en unik bostad. Genom folkbokföring på lägenhet kan personer och bostäder kopplas ihop och bilda hushåll.

Målobjektet hushåll definieras utifrån personer som är folkbokförda i samma lägenhet, s.k. bostadshushåll. Målpopulation för hushållsstatistiken är alla bostadshushåll som skulle erhållas utifrån den folkbokförda befolkningen per 31 december om regelverket för folkbokföring hade efterlevts utan fel. Bostadshushåll som utgörs enbart av asylsökande och/eller s.k. papperslösa ingår inte i målpopulationen då de inte ska vara folkbokförda. Observationsobjekten härleds utifrån uppgifter på individnivå i folkbokföringen

Observationsvariabler avseende exempelvis hushållstyp, hushållsstorlek och hushållsställning i den registerbaserade hushållsstatistiken härleds från individuppgifter, bl.a. avseende folkbokföring på lägenhet och, i vissa fall, fastighet, i Registret över totalbefolkningen (RTB).

För personer folkbokförda på lägenhet avgränsas hushåll i RTB enligt följande:

Hushåll består av samtliga personer som är folkbokförda i samma lägenhet.

- Hushållsstorlek avser antal personer som tillhör ett hushåll. Ett hushåll består av minst en person.
- Hushållstyp anger hushållets sammansättning. Variabeln delas in i hushållstyperna Ensamstående (inklusive ensamboende), Sammanboende och Övriga hushåll, alla med eller utan barn.
- Hushållsställning anger individens relation till övriga personer i hushållet.
 - Personer som bor själva i en lägenhet räknas som ensamboende.
 - Personer som är gifta med varandra/har registrerat partnerskap och är folkbokförda på samma lägenhet räknas som sammanboende.
 - Personer som har gemensamt barn, utan att vara gifta med varandra eller vara registrerade partner, och är folkbokförda på samma lägenhet räknas som sammanboende i sambopar.
 - Personer som saknar gemensamma barn och är folkbokförda på samma lägenhet räknas som sammanboende i sambopar om:
 - Personerna är minst 18 år.
 - Personerna är av olika kön.
 - Åldersskillnaden mellan personerna är mindre än 15 år.
 - Personerna inte är nära släkt.
 - Endast *ett* möjligt sambopar kan bildas inom hushållet.
 - En förälder-barn-relation skapas om en person är biologisk förälder, adoptivförälder, vårdnadshavare eller Annan person till någon i hushållet.
 - En person definieras som barn, oavsett ålder, då den ingår i ett hushåll tillsammans med minst en av sina föräldrar och själv saknar barn och/eller partner i samma hushåll.
 - Hushåll där minst en person saknar ovan nämnda relationer till någon i hushållet är hushållet ett Övrigt hushåll. Det kan röra sig om syskonhushåll, flergenerationshushåll och inneboende.
- Syskon- och generationshushåll är främst en delmängd av hushållstypen Övriga hushåll.
 - Syskonhushåll skapas om samtliga personer i ett hushåll är syskon med någon i samma hushåll. Relationerna begränsas till biologisk och/eller adoption.
 - Generationshushåll skapas om samtliga i hushållet tillhör samma utökade familj.
 - Mor-/farförälder i samma hushåll som barnbarn
 - Mor-/farförälder i samma hushåll som barn (inklusive eventuell partner) och barnbarn (inklusive eventuell partner).

Cirka 3 procent av den folkbokförda befolkningen bor i lägenheter som inte ingår i Lägenhetsregistret och därför inte kan folkbokföras på lägenhet. För dessa personer har hushållsrelaterade variabler skapats genom (1) maskinella rättningar och, där detta inte varit möjligt, (2) med hjälp av relationer mellan personer folkbokförda på samma fastighet. (2) är ett nytt beräkningssteg som infördes 2016 och beräkningen sker i tre steg:

1. "Familjer" (RTB-familj) skapas för hela befolkningen och samtliga personer i familjen registreras med unikt familjeidentitet.
2. För personer som inte är folkbokförd på lägenhet antas familjeidentiteten motsvara en fiktiv lägenhet.
3. Hushållsvariabler beräknas med hjälp av regelverket ovan.

Då RTB-familj avgränsas för hela befolkningen (steg 1) gäller följande:

- RTB-familj består av maximalt två generationer som är folkbokförda på samma fastighet
- RTB-familj bildas med utgångspunkt från den yngsta generationen om det finns fler än två generationer på fastigheten
- Personer som är gifta/registrerade partner med varandra och är folkbokförda på samma fastighet ingår i samma RTB-familj
- Ogift person som är folkbokförd på samma fastighet som sin förälder/vårdnadshavare ingår i samma RTB-familj som denne.
- Sambor som har gemensamt barn och är folkbokförda på samma fastighet ingår i samma RTB-familj oavsett var barnet är folkbokförd.
- Sambor utan gemensamt barn räknas som två RTB-familjer
- Ensamstående räknas som en RTB-familj

Personer som inte är folkbokförda på lägenhet men som är bosatta i olika lägenheter på samma fastighet kan felaktigt bli betraktade som tillhöra samma hushåll om de tillhör samma RTB-Familj.

Om samtliga personer i en lägenhet är under 16 år, samt för personer folkbokförda på de fiktiva fastigheterna Utan känt hemvist och På kommunen skriven, skapas inget hushåll och personerna redovisas som Uppgift saknas.

Statistikens kvalitet

Den främsta källan till osäkerhet för hushållsstatistiken, för både individer och hushåll, är brister i folkbokföring. Detta eftersom de statistikvärden som produceras baseras på bostadshushåll som härletts utifrån folkbokföringsuppgifter. I jämförelse med individstatistiken är hushållsstatistiken behäftad med större tillförlitlighetsproblem.

Hushållsstatistik baserat på Registret för totalbefolkningen (RTB) avser till största del individers folkbokförda boende på lägenhet enligt Lägenhetsregistret och, i mindre utsträckning, RTB-familjers folkbokförda boende på fastighet. Kvaliteten i hushållsstatistiken är till största del beroende av kvaliteten i Lägenhetsregistret och i folkbokföringen på dessa lägenheter. Den officiella statistiken som publiceras om hushåll för riket, län och kommun bedöms generellt vara av god kvalitet. På mikronivå, dvs. för enskilda hushåll, förekommer dock en del felaktigheter som man som användare bör vara medveten om. När uppgifter för små regioner eller

enskilda hushåll studeras, kommer dessa fel att få större betydelse än i statistiken för riket, län och kommun.

Problem i den registerbaserade hushållsstatistiken kan i huvudsak hänföras till:

Individer med felaktiga kopplingar till hushåll

En person som kopplas till en lägenhet där denne inte bor påverkar sammansättning (hushållstyp och hushållsställning) och hushållsstorlek både i det hushåll som personen egentligen tillhör och i det hushåll som härleds utifrån felaktiga folkbokföringsuppgifter. Om den felaktiga kopplingen avser en person som tillhör övertäckningen i RTB påverkas dock endast ett hushåll.

Den bortfallshantering som infördes 2016 är en modell som skapar hushåll med hjälp av registerrelationer. Om registerrelationer saknas kan inte ett hushåll skapas även om personerna bor tillsammans. Det är främst sambopar utan gemensamma barn som inte kan bildas. I de fallen blir det två separata hushåll. I undantagsfall kan ett felaktigt hushåll skapas om exempelvis en förälder och dennes barn bor i olika lägenheter på samma fastighet.

Individer som saknar koppling till hushåll

Effekten av saknade kopplingar beror dels på om personen bor (är folkbokförd) ensam eller tillsammans med andra, dels på om de övriga personerna i hushållet har en hushållskoppling eller inte.

- Personen bor ensam = Undertäckning av hushåll.
- Personen bor med en eller flera som också saknar hushållskoppling = Undertäckning av hushåll.
- Personen bor med en eller flera som har hushållskoppling = Mätfel i hushållets storlek och eventuellt sammansättning (hushållstyp och hushållsställning).

Generella kommentarer:

Folkbokföringslagen (SFS 1991:481) tillåter under vissa omständigheter att faktiskt boende skiljer sig från folkbokfört boende. Dessutom kan en person endast vara folkbokförd i en bostad, vilket exempelvis medför att ett barn som bor växelvis hos sina föräldrar endast har en folkbokföringsadress.

Kvaliteten i hushållsstatistiken är indirekt beroende av täckningen av bostäder i Lägenhetsregistret. Där skiljer täckningsgraden mellan olika bostadskategorier. Specialbostäder har visat sig i vissa fall vara problematisk, men även för flerbostadshus, och särskilt nybyggda bostäder, är täckningen varierande. Ju lägre täckningsgrad desto högre andel av hushållen har skapats med hjälp av relationer inom fastigheten.

För att försöka bedöma kvaliteten i uppgifter på låg regional nivå kan ett antal indikatorer användas. Dessa kan, delvis i kombination, ge information om statistikens användbarhet för ett specifikt område.

Stor variation mellan regioner med avseende på en eller flera indikatorer påverkar även jämförelser mellan regioner. Skillnader eller likheter kan då döljas av mät- eller täckningsfel.

Antal personer

Allmänt gäller att ju färre personer som är folkbokförda i ett område, desto större påverkan får enstaka extremvärden och felaktigheter.

Andel Övriga hushåll

En hög andel Övriga hushåll är en varningssignal då ett antal av dessa hushåll är felklassificerade p.g.a. felaktiga hushållskopplingar.

Andel personer som saknar hushållskoppling

Denna anger hur väl hushållspopulationen täcker individpopulationen. Som beskrivits ovan kan det dessutom leda till mätfel.

Registerrelationerna som används för att härleda hushållstyp och hushållsställning är olika stark, dvs. kan i olika hög grad förklara hushållets sammansättning, för olika hushåll. De registerrelationer som ligger till grund för härledningen är, förutom att personerna måste vara folkbokförda på samma lägenhet:

- Civilstånd
- Förälder-barn-relation
 - Biologisk
 - Adoptiv
 - Vårdnadshavare
 - Annan person

Av dessa kan biologisk och adoptiv antas vara "starkare" relationer än vårdnadshavare och annan person. Personer med gemensamma barn enligt någon av dessa förälder-barn-relationer räknas som sammanboende i sambopar.

Att samtliga personer i ett hushåll har en (register-)relation till varandra är i sig en starkare indikation på att folkbokföringen och därmed hushållsbildningen är korrekt jämfört med ett hushåll där fullständiga registerrelationer saknas. För dessa fall har ett antal kriterier satts upp som sammantaget används för att göra ett antagande om två personer i ett hushåll ska räknas som ett sambopar eller inte, se punktlista sid. 2.

Felklassificeringar av hushåll förekommer för samtliga redovisade hushållstyper, men i olika omfattning. Av de vanligast förekommande uppskattar SCB att:

- Antal hushåll av typen Hushåll med sammanboende utan barn underskattas med ca 10 %, främst beroende på att dessa felaktigt har klassificerats som Övriga hushåll och Hushåll med sammanboende med barn.
- Antal hushåll av typen Ensamstående utan barn underskattas med ca 12 %, främst beroende på att hushållen felklassificerats som Övriga hushåll och Hushåll med sammanboende utan barn.

För mer information om definitioner och modellantaganden hänvisas till Befolkningsstatistikens *Kvalitetsdeklaration* som går att hitta under Dokumentation på <http://www.scb.se/be0101>.

Reviderad modell från 2016

Den publicerade hushållsstatistiken för åren 2011-2015 baserades enbart på folkbokföring på lägenhet samt vissa enkla maskinella korrigeringar. Det medförde att cirka tre procent av befolkningen och de hushåll som de tillhörde inte ingick i hushållsstatistiken. Bedömningen var från början att det räckte att omnämna bortfallet som felkälla och dess effekter på statistiken. Efter några år omprövades det initiala beslutet och under 2016 beslutades att hushållsvariabler skulle beräknas för hela befolkningen med undantag för personer som inte är folkbokförda på en fysisk fastighet eller hushåll där den äldsta folkbokförda personen var 15 år eller yngre.

Den nya modellen infördes i samband med publiceringen av hushållsstatistiken för 2016. I samband med detta reviderades tidigare publicerad statistik för åren 2011 - 2015.

Konsekvenser av den nya modellen

Modellen som infördes 2016 medför att en högre andel av befolkningen ingår i hushållsstatistiken och att de personer som inte ingår i underlaget minskar. För 2016 var bortfallet 18 200 personer eller 0,2 procent av befolkningen. Bortfallet enligt den tidigare modellen var 212 000 personer eller 2,1 procent av befolkningen. Sedan 2011 har det underliggande bortfallet minskat från 3,2 procent av befolkningen till 2,1 procent av befolkningen.

Objektsbortfall enligt ny och tidigare modell för åren 2011 - 2016

År	Folkmängd	Bortfall, antal personer		Bortfall %	
		Ny modell	Tidigare modell	Ny modell	Tidigare modell
2011	9 482 855	17 225	300 022	0,2	3,2
2012	9 555 893	17 981	301 708	0,2	3,2
2013	9 644 864	18 947	304 137	0,2	3,2
2014	9 747 355	18 965	270 843	0,2	2,8
2015	9 851 017	17 993	263 883	0,2	2,7
2016	9 995 153	18 194	212 229	0,2	2,1

När fler personer ingår i underlaget för beräkningen av hushållsstatistiken medför det att antalet hushåll också ökar. För 2016 var det 124 000 hushåll fler med den nya metoden jämfört med den gamla modellen. Då det underliggande bortfallet har minskat varje år sedan 2011 medför det att modellantagandets påverkan på hushållsstatistiken har minskat.

Antal hushåll enligt ny och gammal modell åren 2011 - 2016

År	Ny modell	Tidigare modell	Skillnad	Skillnad %
2011	4 345 582	4 153 563	192 019	4,6
2012	4 360 368	4 176 313	184 055	4,4
2013	4 389 007	4 209 502	179 505	4,3
2014	4 432 614	4 274 433	158 181	3,7
2015	4 481 746	4 330 401	151 345	3,5
2016	4 536 214	4 412 463	123 751	2,8

Tittar vi på enskilda hushållstyper år 2015 ökade hushållstypen ensamstående utan barn mest med 104 000 hushåll eller 6,3 procent, följt av ensamstående med barn 0 - 24 år, 3,8 procent. För hushållstypen övriga hushåll är förändringen marginell. Orsaken är att den nya metoden bygger på att familjer bildas för hela befolkningen baserat på folkbokföring på fastighet och deras inbördes relationer. Om några i den skapade familjen är folkbokförd på lägenhet och resterande inte är folkbokförda på lägenhet bildas två hushåll. Om exempelvis två syskon i en familj inte är folkbokförd på lägenhet skapas ett övrigt hushåll.

Enligt den nya modellen var 39,1 procent av alla hushåll, ensamstående utan barn. Det var en ökning med 1,0 procentenheter jämfört med den tidigare modellen.

Antal hushåll efter hushållstyp 2015 enligt ny och tidigare modell

Hushålls- typ	Beskrivning	Ny modell	Tidigare modell	Skillnad	Skillnad %
1.1	Ensamstående utan barn	1 752 604	1 648 130	104 474	6,3
1.2	Ensamstående med barn 0-24 år	266 259	256 581	9 678	3,8
1.3	Ensamstående med barn 25 år -	48 392	47 278	1 114	2,4
2.1	Sammanboende utan barn	1 088 887	1 075 485	13 402	1,2
2.2	Sammanboende med barn 0-24 år	957 210	935 430	21 780	2,3
2.3	Sammanboende med barn 25 år -	61 984	61 109	875	1,4
3.1	Övriga hushåll utan barn	171 185	171 168	17	0,0
3.2	Övriga hushåll med barn 0-24 år	127 451	127 447	4	0,0
3.3	Övriga hushåll med barn 25 år -	7 774	7 773	1	0,0
	Samtliga hushåll	4 481 746	4 330 401	151 345	3,5

För 2015 var den vanligaste hushållsställningen gifta eller registrerade partner. Antalet personer med den hushållsställningen var 57 000 eller 1,8 procent fler med den nya modellen jämfört med den tidigare modellen. Den största ökningen skedde dock för gruppen ensamboende vilka var 104 000 personer fler med den nya modellen. Det motsvarade en ökning med 6,3 procent.

Antal personer efter hushållsställning 2015 enligt ny och tidigare modell

Hushållsställning	Ny modell	Tidigare modell	Skillnad	Skillnad %
10 gifta/RP	3 128 594	3 072 034	56 560	1,8
13 sambo	1 460 802	1 445 246	15 556	1,1
21 ensam förälder	371 121	360 328	10 793	3,0
30 barn	2 665 372	2 606 910	58 462	2,2
40 ensamboende	1 752 604	1 648 130	104 474	6,3
50 övriga	454 531	454 486	45	0,0
99 uppgift saknas	17 993	263 883	-245 890	-93,2
Samtliga personer	9 851 017	9 851 017	-	-

Den nya modellen skapar främst hushåll med en person. För 2015 var närmare 70 procent av alla nytillkomna hushåll ett enpersonshushåll. Det

medför att den genomsnittliga hushållsstorleken blir lägre med den nya modellen. För 2015 var den genomsnittliga hushållsstorleken 2,19 personer per hushåll vilket kan jämföras med 2,21 personer per hushåll enligt den tidigare metoden.